

KIÁLTO SZÓ

T A R T A L O M

I. L. Hová jutott a világ? — IGY SZÓL AZ ÚR.
B. D.: Új fiak. — Péter Endre: Kálvin és a kül-
misszió. — Dr. Jancsó Béla: Vegyük munkába
egészségügyi feladatainkat. — Biró S.: Emlékez-
zünk a régiekről. — Dr. Parádi Ferenc: Városi
gyülekezeteink élete. — B. D.: Levelek a mai
Svájcból. — Czirják János: A németországi
evangélikus egyház itéletidőket él. — Tavasz
Sándor: Táltóskirály. — KERESZTYÉN KRITIKA.
N. J.: Alkoholfogyasztás Zsilvölgyében. HIREINK.

SZERKESZTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1934

NIEBERGALL

ERDÉLYI EMLÉKFÜZET

Irták: Dr. Makkai Sándor, Dr. Ravasz László, Biró Mózes, Dr. Imre Lajos, Járosi Andor, Köblös Endre, Alfred Niebergall.

Kedvezményes ára: 40 Lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent!

Megjelent!

Hit és szolgálat

(A keresztyén sáfárság kézikönyve)

Ára 8 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent!

Megjelent!

MÓZES ANDRÁS ÉS KESE ATTILA:

A magyarok története

Ára 14 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent!

Megjelent!

Egymás terhét hordozzátok

(Bibliai vezérfonal)

Ára 8 Lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

Szerkeszti: DR. TAVASZY SÁNDOR // Főmunkatársak: BIRÓ SÁNDOR, LÁSZLÓ DEZSŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

VIII. ÉVFOLYAM

1934. JULIUS 1.

7. SZÁM

Hová jutott a világ?

Húsz esztendeje, hogy a világháború kezdetét vette és szükséges ennél a fordulónál egy percre nekünk is megállanunk, hogy gondolkozzunk el azon a kérdésen, hova jutottunk a húsz esztendő alatt?

Karinthynak van egy tréfája, amelyet még a háború alatt írt. Az van benne, hogy a kőkor-szakban két ember vitalkozik a cölöpvendéglőben, s miután elsíriák a drágaságot, amely a gibbonokkal folytatott háború következménye, megállapodnak abban, hogy ezt a háborút a végletekig kell folytatni, mert ha most a gibbonokat legyőzik, akkor örökre megszabadították az emberiséget a háború rémétől s utána az örök béke korszaka következik. Ez a tréfa borzalmasan világít bele abba ténybe, hogy az ember sohasem élt háború nélkül és mindig azt hitte el magával, hogy ez az utolsó, hogy most már a végső győzelem következik és mégis előről kezdődött minden.

Húsz év alatt a világháborúból lett vezércikk téma, amely vezércikkek, hol az érzelemkeltés eszközeivel, hol a meggyőzés fegyverével akartak hatni, hol pedig a frázisok tömegét termelték ki. Lett belőle politikai jelszó, amely azt hangoztatta, hogy olyan nemzetközi fórumot kell teremteni, amely megakadályozza azt, hogy még egyszer ilyen háború szakadhasson a világra;

lett nagy elszántsok forrása, amellyel esküdöztek a népek, hogy többet nem lesz háború, hogy a kultúra pusztulását meg fogják akadályozni, és lett újabb ok a fegyverkezésre, mert csak állig felfegyverzett emberek lehetnek biztosak egymás felől.

Csak egy nem lett belőle: bűnbánat, megalázkodás, megtérés, önmagunk és bűneink meggyűllölése és attól szakadulni vágyás. Ma ismét ott áll a világ, szinte, mint húsz évvel ezelőtt és a politikusok és diplomaták lanya kísérleteket tesznek rá és szónokolnak róla, hogy kizárják — nem általában a háború lehetőségét, — csak azt, hogy pár éven belül megismétlődjék az.

Hová jutottunk hát húsz év alatt? Oda, ahol voltunk, ahonnan akkor kiindultunk. Úgy nézünk-e tehát vissza e húsz évre, mint amely eltűnt és elmúlt, mint olyan időre, amelyet nem akarunk visszahozni? Dehogy, úgy néz vissza az ember, mint valami olyanra, amely bármely pillanatban megismétlődhetik.

Merithetünk-e tehát valami vigasztalást e húsz éves évfordulón? Bizhatunk-e az emberiség jobb jövőjében, tisztább érületében, mélyebb belátásában? Nem bizhatunk és nem vigasztalódhatunk. Mit tehetünk hát és mit kell tennünk? Csak egyet tehetünk: igazi bűnbánattal fordulni Isten felé, nem másnak, hanem magunknak, egyenként, megbánni a gyűllölködést, a felületességet, az Isten törvényének lábbaltiprását, ami itt folyik a világban és mi bennünk napról-napra és szakítani azzal, igaz bűnbánattal terjeszteni Isten elé önmagunkat, hogy Ő döntsön felettünk és felőlünk. Ennek a hirdetése és elsősorban ennek az útnak a megkezdése a református keresztyén emberek kötelessége. Így lehet ez az évforduló a mi számunkra diadal: Istennek felettünk vett diadala fordulója.

I. L.

„IGY SZÓL AZ ÚR“

Új fiak.

„Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai.“ (Rom. 8 : 14.)

Akiket a világ lelke vezérel, azok nem az Isten fiai. Ezt ma világosan látjuk. Tapasztaljuk, hogy romlást hoznak. Az Ádám fiai, az Ádám világának gyümölcseit termik.

A teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. Új és más fiakat. Új szereget. Nem új gazdasági rendet, új politikát, hanem új embert vár ez a világ.

Új emberek ebben a világban csak az Isten fiai. Az Isten fiai pedig azok, akik nem önmaguk által vezetettek, hanem az Isten Lelke vezeti.

Ember nem hozhatja az Isten Lelkét, csak Isten adhatja.

Pünkösztől jövünk. Tudjuk mi történt ott, hova Isten adta, hogyan lettek gyarló ember fiak Isten fiakká. Isten fiak, tüzzel, erővel teljesek, kik életet vittek. A szeretet és béke országa jött velük. Csodákat s új életet teremtett ez az új Lélek, mely vezette őket.

Isten Igéje szerint ez a Szent Lélek a legnagyobb életszükséglet, a legfőbb jó az ember számára.

Ezt a legszükségtebbet ember önmagának nem adhatja, csak Isten, de Ő adja azoknak, kik igazán kérik. „Ha ti azért gonosz léteketekre tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékot adni, mennyivel inkább ad a ti mennyei Atyátok Szent Lelkét azoknak, akik tőle kérik. (Luk. 11 : 13.)

B, D.

Kálvin és a külmisszió.

IRTA: PÉTER ENDRE.

Ma a politikai, gazdasági és egyházi rendszerek válságában élnek. Ezért van annyi jelző, annyi szövetség, biztonsági szerződés, „kék sas“ és egyéb mozgalom. Jönnek a jobb- és baloldali „messiások“ világ- vagy csak nemzetmegváltó jelszavaikkal, de a világ olyan Luther szerint, „mint a részeg paraszt, ha az egyik oldalon felsegítik a lóra, a másik oldalon ismét leesik.“¹

Ennek a világnak nem jelszavakra, nem egyoldalú, vagy öncélú propagandára, hanem missziói lélekre van szüksége. Olyan emberekre, akik az életet Istentől nyert megbízásnak, küldetésnek tekintik. Jellemző példa erre Bálám, a próféta, akit Bálák, Moáb királya megbíz, hogy átkot mondjon Izrael népére, ő azonban átok helyett háromszoros áldást mond és tettét így indokolja: „Ha Bálák az ő házát ezüsttel és arannyal tele adná is nekem, az Úrnak beszédét által nem hághatom, hogy magamtól jót vagy rosszat cselekedjem. Amit az Úr szól, azt szólok.“ (IV. Mózes 24 : 13.)

A keresztyén egyház hivatása, hogy szólja, amit az Úr szól. A keresztyén munka nem a látható, jelenségvilág megmentésére irányul, amely „ideig való“, hanem a láthatatlanra néz, amely örökkévaló. Az ég és a föld elmulnak, de az Isten beszédei soha el nem mulnak. A keresztyénség tehát nem önmagáért van, nem is egyesekért, vagy népekért; nem hirdet osztályharcot és nem üz nemzeti szociálista propagandát; céljait és szempontjait nem e világból veszi és nem elméleti úton jut azokhoz, hanem Istentől nyeri kijelentésként, aki örökkévaló lélek. Mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt szenved?

A misszióban ébred tudatára a keresztyénség annak is, hogy ő több, mint gyülekezeti keresz-

tyénség, vagy nemzeti egyház. A misszióban Isten Igéje, Krisztus, úgy jelenik meg, mint a „népek világossága“, mint „Istennek ama báránya, aki elveszi a világ bűneit.“ A misszió rámutat arra, hogy ennek a világnak egyetlen alapvető problémája, nehézsége van: a bűn. A misszió azonban nemcsak rámutat a bajoknak gyökerére, hanem váltságot, kiengeszteltetést hirdet Krisztusban és Krisztus által. A misszióban nyilvánvaló lesz a nagy skót theologus vallo-másszerű megállapítása: „A bűnbocsánat a legnagyobb megújító erő az ember életében“. ¹ Bár „külmisszió“-nak nevezik, azért a misszió nem valami külső munka, „hittérítés“. Az igazi misszió belső megújítással jár. A misszió tehát a keresztyénség öntudatra ébredése, örök reformációja. Itt tűnik ki, mennyire helytelen annak a vezércikkirónak megállapítása, aki a mai jobb- és baloldali mozgalmakat úgy tekinti, mint amelyek a reformációnak, Luther tettének, „déd-unokái“. ² Az a megújulás, amelyet a reformáció és a missziói munka hoznak, nem emberektől ered, hanem Istentől. Emberek által szól az Isten, de olyan emberek által, akik azt mondják, „amit az Úr szól.“

Le kell szögeznünk, hogy a külmisszió nem új dolog, nem modern „találmány“. Missziót végeztek a próféták, akikhez Isten szava „jött“ és elmentek, hogy hirdessék azt királyoknak, tévelygő népeknek. Missziót végeztek az apostolok, akik bizonyosságot tettek a Krisztus keresztjéről, amely nem ismer különbséget „zsidó“, meg „görög“ között és nem kutatja, hogy az emberek „árja“ vagy „nem árja“ eredetűek-e. Missziót végeztek a reformátorok, akik az igazságra szomjuhozó emberiséget visszavezették

¹ Denney: The Christian Doctrine of Reconciliation. 6: 1.

² Ellenzék 1933. nov. 1.

¹ Idézi Kierkegaard: Önvizsgálat, 30 1.

az élet vizéhez. Minket reformátusokat különösen érdekel, hogy nagy reformátorunk, Kálvin János milyen vonatkozásban áll a külmisszióval. A következőkben erre fogunk feleletet adni a rendelkezésre álló forrásokhoz képest.

Mindnyájunk előtt ismeretes Krisztus miszsiói parancsa, amelyet minden keresztség alkalmával hangoztat a pap: „Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket“. (Máté 28:19.) Kálvin ezt a következőképpen értelmezi: „Ezzel felemeli Krisztus a zsidók és pogányok közti elválasztó korlátot és mindkettőt egyformán közösségi kapcsolatba jutni engedi. Erre céloz a „menjétek el“ kifejezés is; mert a törvény alatt a próféták Judea határai közé voltak zárva; de most, mikor a korlát el van mozdítva, az Úr az evangélium szolgáit szólítja, hogy menjétek ki a messzeségbe, hogy minden világrészen át terjesszék az üdvtanítást. Minthogy már, amint fent említettett, az elsőszülött méltósága a zsidóknak fennmaradt abban, hogy ez a proklamáció náluk kezdődött először, de mégis a pogányok most hasonló részt nyernek az élet örökségéből. Így egyebek között Ésaíasnak az a jóslata teljesedett be (És. 49:6.), hogy Isten az ő Krisztusát a pogányok világosságává akarja tenni, hogy ő az ő üdve legyen a föld végéig. Ezt érti Márk a „minden teremtmény alatt; mert miután a békesség a családtagoknak hirdette-telt, ugyanaz az üzenet azokhoz is eljutott, akik távoliak és kívülállók voltak. De hogy milyen szükséges volt az apostolokat a pogányok hívására kifejezetten ráirányítani, kitűnik abból, hogy ennek a parancsnak a vétele után is félték a pogányokhoz közelíteni, mintha ezzel magukat és tanításait megtiltattalánítanák. (Csel. 10:14, 28.)¹

Ha nézzük ennek „földi“ vonatkozásait, két dolog tűnik ki: Krisztusban a keresztyén miszsió által olyan politika- és erőszakmentes testvériséget találnak a népek, amely jobban összekapcsolja őket, mint akármiféle emberi szerződés, vagy szövetség. Másfelől itt nem sivár internacionáliszmusról, nemzetközi államról van szó, hanem népek közösségéről, amelyben mindenik a maga módján és anyanyelvén tiszteli és szolgálja Istent. Ebben bennefoglaltatik minden nemzeti, gazdasági és kulturális problémánk.

Kálvin azonban e program gyakorlati megvalósítására is ad indításokat. Szerinte a keresztyénség gyülekezeti egységekből áll ugyan, ez azonban nem jelenti azt, hogy a lekipásztor szorososan egy helyhez van kötve és nem segíthet más gyülekezetet, ha valami zavar esetén jelenlétét kívánják, vagy tanácsát kérik valamely kétséges dologban.² Erőteljesen rajzolja meg Kálvin Pál apostol lelkületét, aki teljes odaadással szolgálta az evangéliumot mindenütt, ahol arra ajtó, alkalom nyílt: „Látjuk, hogyan kereste ez a szent ember mindenütt Krisztus

dicsőségét és sohasem választott egy helyet a maga kényelmének és tetszésének a szempontjából, hanem egyszerűen arra nézett, hol tudná a legtöbb jót tenni és szolgálni az ő Urát a legbensőségesebb eredménnyel.¹ Pál vállára nehezedett az összes egyházak gondja. Pál a tökéletes lekipásztor, mondja Kálvin. Nem csupán egy, tíz vagy harminc egyházra van gondja, hanem mindenikre, hogy némelyeket oktasson, másokat erősítsen, némelyeket buzdítson, másoknak tanácsot adjon. Pál esetéből látjuk, hogy „senkitem hordozhat a gyülekezetekért érző szívet magában anélkül, hogy sok nehézség ne gyötörné; mert az egyház kormányzása nem kellemes foglalkozás, amelyet kényelmesen és szívbeli gyönyörűséggel gyakorolhatunk, hanem kemény és szigorú hadiszolgálat, melyben a Sátán időről-időre annyi bajt zúdít reánk, amennyit csak képes és nem hagy követ mozdíttatlanul, hogy nekünk alkalmatlanságot szerezzen.² Kálvin ezzel mintegy önvallomást tesz. Sok gondja volt neki is, mint Pálnak: Most francia ifjakat készít elő levelével a martirhalálra, amelyet hitükért el kell szenvedniök.³ Majd tizenegy gyülekezet kiküldöttéi gyűlnek össze Párisban, hogy hitvallást és egyházkormányzati formát készítsenek. Kálvin nincs jelen, de a résztvevők mind az ő tanítványai. Máskor a lyoni lekipásztorokat feddi levelében erőszakoskodásuk miatt. Majd Westphal Joachimml vitázik az úrvacsora felett; vagy a lengyel királynak ad tanácsokat egyházkormányzati ügyekben.

Kálvin szerint a gyülekezet nem zárközhatik el önmagába. A gyülekezetnek bele kell foglalnia imádságaiba másokat is, az egyházon kívülieket is, mert Isten másokat is akar üdvözíteni, azokat is, akik még nem tartoznak bele az egyház kebelébe.⁴ Lelkesen emlegeti Kálvin, hogy a kegyes lelkű macedoniaiak adományaikkal segítették Pált, hogy másoknak is hirdesse az evangéliumot, náluknál gazdagabbaknak. Majd keserűen kiált fel: „Óh milyen kevés macedoniai van mai napság és mily sok korinthusit lehet találni mindenütt!“⁵

Kálvin korában a külmisszió gondolata már fel volt vetve: Erasmus, a híres humanista, halála előtt kiadott egy könyvet „Ecclesiastes sive Concionator Evangelicus“ címen, amelynek egyes részei olyanok, mint valami modern miszsiói előadás.⁶ A baj ott volt, hogy ebben a korban még a legtudósabb emberek világismérete is primitív volt, nem beszélve a közlekedési nehézségekről. Kálvint azonban nem lehet azzal vádolni, hogy érdeklődése nem terjedt túl Genf határain. Nem beszélve arról, hogy Luther halála után ő lett az egész protestántizmusnak az irányítója, vezére, még a tényleges miszsiói munkával is kapcsolatba jutott:

¹ I. Kor. 16:9. Kommentár (Ang. f.)

² II. Kor. 11:28. Kommentár. (Ang. f.)

³ Reyburn: John Calvin, 1914. 234. l.

⁴ I. Tim. 2:1-4. Kommentár.

⁵ II. Kor. 11:9. Komm.

⁶ Reyburn i. m. 264. l.

¹ Kálvin Evangelienharmonia 2. Hälfte, 434. l. (Német ford.)

² V. ö. Institutio IV. III. 7.

Úgy történt, hogy Coligny, a francia protestáns vezéralakja, egy boldogabb Franciaországot akart alapítani protestáns gyarmatok telepítése által. 1555-ben megbizta Nicolas Durant of Villegagnon britt altengernagyot, hogy alapítson gyarmatot Braziliában. Az altengernagy el is jutott Délamerikába, azonban a rio de janeiro-i öbölnek azt a pontját, ahol kikötött, oly pusztnak és veszedelmesnek találta, hogy kénytelen volt egy szigetre költözni. Innen levelet írt Colignynak, melyben gyarmatosokat és két lelképásztort kért. A kérést kihez továbbították volna másokhoz, mint Kálvinhoz, aki készséggel teljesítette azt és elküldötte Pierre Richer-t és Guillaume Chartier-t. Azonban olyan vad nép és nehéz körülmények közé kerültek,

hogy alig volt reményük arra, hogy lelkeket nyerjenek Krisztus számára. Végül N. D. of Villegagnon a római katolikusok intrikáira és befolyására a protestánsok ellen fordult s azok kénytelenek voltak elmenekülni. Öten közülük visszatértek a gyarmatba, de a kegyetlen altengernagy egy szikláról ledobatta őket.¹

Ha ez a missziói vállalkozás sikertelenül végződött is, ez nem változtat semmit azon a tényen, hogy az első modern misszionáriusok Kálvin tanítványai, reformátusok voltak, akik martíromságukkal eljegyezték a református egyházat a külmiszió szent munkájára!

¹ V. ö. *Reyburn* i. m. 263—6. l., *Hunter: The Teaching of Calvin*, 1920, 153—5. l.

Vegyük munkába egészségügyi feladatainkat!

1. Az erdélyi magyar egészségügy felmérése.

Irta: DR. JANCÓSÓ BÉLA.

Mióta kisebbségi sorban élünk, a romániai magyarság egészségének kérdésével magyar szerv még mellékesen is alig foglalkozott. Voltak és vannak küzdelmeink magyar művelődésünk megtartásáért és fejlesztéséért, voltak és vannak gazdasági és politikai harcaink. De köztudatunkból kiesett (vagy bele sem került) az az alapvető tény, hogy *a magyarság fizikai létének és egészségének megőrzése, élettani birtokállománynak megtartása és fejlesztése épen olyan elsődleges feladat, mint kulturánk és kenyerünk biztosítása*. Nagyon fogatékos kisebbségi programunkból az egészségügyi kérdések egészen kimaradtak. Lehetnek, akik ebben nem látnak bűnszamba menő közös mulasztást. Hiszen az egészségvédelem mindenütt főleg állami feladat és általános, mindenkire kiterjedő munkálását az orvosok nemzetek és felekezetek feletti munkája végzi. Lehetnek ezenbelül sajátos erdélyi magyar orvosi feladatok?

Ha a kisebbségi önellátás gondolatát olyan komolyan vennők, amilyen gyakran emlegetjük jelszóként, akkor ilyen tagadás fel se merülne. Akkor egyetlen testnek érezné magát az egész romániai magyarság, amely minden életfolyamatát, kulturális, gazdasági és egészségügyi feladatait a maga szerveivel, a maga embereivel akarná végezni társadalmi úton. Mégsem elvi követelés elsősorban a kisebbségi magyar egészségügyi öntudatosítása. Ki ne tudná, hogy falvaink orvosellátása általában hiányos? Ki ne tudná, hogy a magyar többségű vidékek ebben vezetnek? Ki ne tudná, hogy magához az eredményes gyógyításhoz is hozzátartozik az, hogy az orvos ugyanazon nyelvet beszélje, mint betege, mert így egymást tökéletesen ki tudják fejteni és megérteni. Ez a megértés és megértetés még fontosabb az egészségügyi meg-előzés ma egyre jelentősebbnek felismert szempontjából. (A tüdővésszel, vérbajjal, az összes

népbetegségekkel szemben pedig a megelőzés talán a legfontosabb, de mindenesetre *társadalmilag* a gyógyítással egyenlő erejű tényező.) Ennek eszköze pedig a betegségeket illető felvilágosítás, a védekezésre vonatkozó oktatás. Végül aztán kizárólag a saját fajtájabeli orvos vállalhatja eredményesen azokat a feladatokat, amelyek az illető faj élettani sajátosságainak megőrzésére, fejlesztésére vonatkoznak úgy egyéni, mint közösségi úton.

A gyógyító tudomány, a megelőző tudomány és az egészségesebb élet felé fejlesztő tudomány egyaránt megkívánna, hogy mindezeket a feladatokat a romániai magyarság számára magyar orvosok végezzék el. Ezzel szemben mi a helyzet? 1. A magyar falvak gyógykezelése hiányos és nagyrészt nem magyar orvosok kezében van. 2. A népegészségügy kérdéseit a megelőzés, egészségügyi felvilágosítás és fejlesztés kérdéseit egyáltalán nem vette még munkába az erdélyi magyarság. És közben döbbenetes arányokat ölt a csecsemőhalandóság, iszákosság, vérbaj, tüdővész és halálozási arányszámunk a legrosszabb az együtt lakó népekéi közül.

Várhatunk ennek a létkérdésnek a munkabavételével csak azért, mert reá kétségtelenül nem egészen kompetensek sem egyházaink, sem eddigi testületeink és a romániai magyarság megalkotandó egyetemes társadalmi szervezétének volna ez a feladata? Ha várunk addig, mindennappal végzetesebb a népünket érő élettani kár. Minél később fogunk hozzá, annál súlyosabb, annál reménytelenebb helyzetet kapunk. Nézetem szerint addig, míg erre a célra a romániai magyarság meg nem alkotja a maga sajátos szervét, *népegészségünk ügye mindnyájunk ügye kell legyen* és elsősorban ügye kell legyen minden szervezetünknek, mert mindegyik vállalhatná a munkának valamilyen, neki keze-ügyébe eső részét ideiglenesen. S a sok ideig-

lenes munkavállalóból kialakulna az az állandó szerv, amely egy népileg és fajilag is öntudatos új erdélyi magyar orvosnemzedék számára támaszt adhatna ezeknek az igazán népmentő feladatoknak az elvégzésére.

Nem akarok foglalkozni most részletesen azzal a három alapvető tennivaló folyamattal, aminek megindításával népünk egészségének tartozunk: egészségügyi helyzete felmérésével, az egészségügyi propagandával és a segítséggel. Mindez időelőtti, míg nem öntudatosodik szélesebb körben az a parancsoló érzés: *itt valamit tenni kell!*

Ennek az öntudatosodásnak kötelessége alól a ref. egyház papjai, tanítói és hívei se vonhatják ki magukat. Az egyház élő szervezetének és egyedének mulhatatlanul kell vállalniok mindnyájunk érdekében ezt a feladatot.

A legelső lépés: *erdélyi magyar népegészségügyünk felmérése*. Hogy állunk voltaképpen? Hol, mekkora a baj, mi a legégetőbb veszély? *Ma ebben az irányban semmi saját adatunk nincs*. Kérdőívet állítottam össze, 20 kérdést falvaink egészségügyének állapotáról, s arra kérem a *Kiáltó Szó* minden olvasóját, hogy a nyáron hetenként egy óráját szentelje annak, hogy az itt kért adatokat rendre összegyűjtse. Akinek nincs ideje az összes kérdések adatainak pontos összehordására, az *legalább egy részét* ne sajnálja munkába venni. *Minél pontosabb és minél több adat nélkül sem az egészségügyi felvilágosításra, sem a társadalmi segítésre nézve nem dolgozhatunk ki tervezetet*. Ilyen adatok gyűjtésére kisebbségi statisztikai hivatalunk nincs, vállalja hát ezt a gyűjtőmunkát ezer és ezer falvakon élő intelligens magyar és ha adatokat küld, azzal a megvalósulás útjára segíti az erdélyi magyar nép veszélyben forgó egészségének segítségére siető akaratokat.

A kérdő pontokra rövid és pontos adatokkal rendelkező válaszokat kérek. *Kevés pontos adat többet jelent, mint sok pontatlan*. A válaszokat okt. 1-ig a *Kiáltó Szó* kiadóhivatalába küldjék be azok, akik ebben a munkában ezt a rájuk eső részt erdélyi magyar népünk egészségéért elvállaljuk.

1. Van-e a faluban kórház, gyermekmenhely, gyógyszerár, vagy más egészségügyi intézmény? Kik tartják fenn és vezetik ezeket? Ha nincs, hol van legközelebb? Mekkora távolságra? Milyen közlekedési eszközökkel lehet oda jutni?

2. Van-e orvos a faluban? Ha nincs, milyen távolságra van a legközelebb? Mekkora a hivatalos orvos (kórorvos) elfoglaltsága? Hány emberre esik egy orvos? Milyen nemzetiségű? Tud-e magyarul?

3. Van-e a faluban szülésznő (bába)? Ha nincs, milyen távolságra van tőle? Milyen nemzetiségű? Tud-e magyarul?

4. Melyek a leggyakoribb betegségek? (Gyolvaság, hülyeség gyakoriak?)

5. Melyek a leggyakoribb fertőző betegségek?

6. Milyen arányban fordul elő a tüdőbaj (tüdővész) az összes halottakhoz viszonyítva? Egy-egy családban hányan halnak meg benne?

7. Melyik a leggyakoribb nemi betegség? Kezelteik magukat orvossal, vagy kuruzslókhoz fordulnak? Titkolják nemi bajukat?

8. Milyen a házasság előtti nemi élet? Van-e prostitúció? Vadházasság?

9. A fogamzást meggátolják, a magzatot elhajtják-e? Népies módszerekkel végzik ezt?

10. Hány törvénytelen gyerek születik évente?

11. Hány gyerek születik halva évente? Hány hal meg az első évben és hány 10 éves koráig? Hogy ápolják a csecsemőket és hogy táplálják a tejtől elválasztott csecsemőt?

12. Milyenek a lakásviszonyok? Hányan laknak egy szobában? Szellőztetik-e télen a lakást? Milyen az árnyékszék, mennyire van a kúttól? Milyen a kút? Az árnyékszék hova hordják ki (folyóba, mezőre)?

13. Hogy táplálkoznak? Hányszor esznek naponta és mit? Van-e a faluban mészárszék, élelmiszertüzet?

14. A halott körül milyen, egészségileg káros szokások és babonák vannak? (Torozás, stb.)

15. Vannak-e a falunak kuruzslói? Ezek egy-egy család tagjai? Használják gyógynövényeket? Mit és mi ellen? Milyen a népi sebeszet (nyavalyatörés, kutyaharapás, kigyómarás, gutaütés, vérzés népi gyógyítása)?

16. Mennyit költ a falú alkoholra és dohányra? Hány korcsma van a faluban? Mikor isznak leginkább? Milyen szerepe van az ivásnak a családok leszegényedésében?

17. Hogyan tisztálkodik a falú lasossága? Mikor és hogy (szappannal vagy anélkül) mosdik, fürdik? Laknak-e együtt állatokkal? Dög-húst esznek-e?

18. A népviselet egészséges, vagy egészségtelen-e?

19. Van-e valaki a falú vezetői közül, aki a faluban bármilyen egészségügyi felvilágosítást ad? (A helyes táplálkozásról, lakásról, fertőző és nemi betegségekről, anya- és csecsemőgondozásról stb.) És a felvilágosítás egyénenkénti tanácsokra történik, vagy kisebb-nagyobb körben, bizonyos alkalmakkor rendszeresen tartott felvilágosító előadások által? Ilyenek tartására milyen segédeszközökre (könyv, vetített kép stb.) volna szükségük?

20. Milyen hatása van az egészségügyi propagandának? Kik hallgatnak rá? Férfiak, vagy asszonyok, öregek, középkorúak, fiatalok, vagy a gyerekek?

Debrecenben a gr. Tisza István-tudományegyetem központi épülete előtt elterülő parkban folyó évi május 17-én leplezték le Méliusz Juhász Péter, a nagy magyar reformátor bronzszobrát, amelyet a kultuszminisztérium ajándékozott Debrecennek.

Dr. Makkai Sándor ref. püspök folyó évi április hó 27–30, majd május hó 11–15 napjain tartotta meg a szokásos püspöki vizitációt a dési református egyházmegyéhez tartozó egyházközségekben.

Emlékezzünk a régiekről.

Benkő József (1740—1814.)

Az erdélyi magyar tudósok sajátos tragédiája, az irigység, rosszakarat, mellőzés és anyagi nyomorúság rettentő jelenségei talán egyetlen más tudósnál sem játszottak akkora szerepet, mint ennél a székely östetegnél. Az erdővidéki Bardóc községben született papi családból, ahol kivülről még 12 testvér élt a szűk ref. parochián. Apja Benkő Mihály, anyja Hermányi Judit, testvére a későbbi híres enyedi papnak, Hermányi Dénes Józsefnek. A kis Benkő először a nagybaconi ref. falusi iskolában tanult; innen került Udvarhelyre, majd pedig a nagyenyedi Bethlen kollegiumba. Tudományos hajlamai már kis diákkorában megnyilvánultak az érdekes történeti oklevelek és könyvek gyűjtésében. Történelmen kívül különösen a növénytan iránt érdekelt volt s ilyenformán még tanuló korában kezdett felkészülni arra a tudományára, melynek művelésében később olyan halhatatlan érdemeket szerzett.

Mint enyedi diák kezdte meg a történeti oklevelek gyűjtését, mikor nagybátyja, Hermányi Dénes könyveit eladta és ő a tanításból származó, szűk jövedelmét arra használta fel, hogy egy csomó régi írást és könyvet megvásárolt. Tanulótársai és tanárai ki is gúnyolták emiatt, de nemsokára egész más szemmel néztek rá, mikor kiderült, hogy Benkő a sok, régi könyv között megtalálta az Erdődi Hitvallás kéziratát. A különös dedikáció egyszerre megnövelte a becsülete; egyik tanára, aki az egyháztörténelemmel foglalkozott, nyilvánosan köszönetet fejezte ki a nagybecsű okmány feltalálásáért. Ez az esemény néhány pártfogó figyelmét is felhívta Benkőre, aki reménykedett abban, hogy ezek segítségével eljuthat külföldre tanulmányai folytatására. De ez a reménye nem vált valóra. Otthon a családnak szüksége volt rá s mikor látta, hogy külföldi útja nem sikerül, elfogadta a középpajtai ref. egyház meghívását és így 1767-ben, 27 éves korában, apja után ő lett a középpajtai ref. pap.

Amde itt sem a papi hivatás, sem a házasság nem tudta kielégíteni lelkének tudomány iránti szeretetét. Csakhamar történeti és növénytan kérdések tanulmányozására fordította majdnem egész szellemi erejét. Pompás fűvészkertet rendez be, ahol a különböző növények valóságos légiója növekedik; 600-nál több növényt termeszt, hozatván a magvakat a világ minden részéből, néha még Amerikából is. Bejárja Erdély különböző vidékeit, hogy azoknak növényeit, barlangjait megismerje. Ez utóbbiakról írott latin nyelvű munkája külföldön akkora feltűnést kelt, hogy a harlemi Tudós Társaság holland nyelvre fordítatva gyűjteményébe sorozza, a szerzőt pedig tagsággal tünteti ki. Időközben Benkő növénytan munkásságáról itthon is kezdenek tudomást szerezni és a királyi kormányzószerk arra gondol, hogy őt rendes napidíjjal és költségek fedezésével egy növénytan tanfolyam vezetésére kéri fel Brassóban vagy Szegedben. E terv azonban a királyi beleegyezésének hiányában meghiúsul s így Benkőnek nem adatik meg az a lehetőség sem, hogy növénytan ismereteit tovább fejlesztve, az erdélyi növényvilágot leírja.

De ez a kudarc még nem lankasztotta meg tudományos terveinek továbbfejlesztésében. A növényekkel való foglalkozás mellett történeti tanulmányait sem hanyagolta el s most egymásután írja meg az erdővidéki egyház, majd az udvarhelyi iskola történetét. 1777-ben megjelenik a diákkora óta készített nagy történeti és általános leíró műve, a „*Transsilvania Generális*”, mely több kötetben Erdély történeti, vallási, közigazgatási és katonai helyzetét ismerteti. A Bécsben megjelent könyv Benkő nevét az egész világon ismertté tette s reményt nyújtott arra, hogy a szerzőnek azután talán több pártfogója akad, akik tudományos műveinek megjelenését biztosítják. Sajnos ez a remény sem valósult meg. Mikor Benkő kormányzatogatóért folyamodott könyve második kötetének kinyomtatására, azt a szebeni gubernium véleményezése alapján megtagadták. Ugyancsak így járt azzal a másik kérésével is, melyet a kormányhoz az Erdélyi Flora c. készülő növénytan könyvének

kiadása érdekében intézett. Kérésében kifejtette, hogy milyen nagy jelentősége lenne egy ilyen munkának a gyógyászat, sőt az ipar terén is, miután sok növényt fel lehet használni úgy, a gyógyítás, mint bizonyos iparcikkek gyártásánál. A kormány válaszában elismerte a kérdés fontosságát, Benkő tudományos érdemeit, de a kért segítyt megtagadta. Ez a második csalódás nagy keserőséggel töltötte el a nagy tudóst, kinek később látnia kellett, hogy mikor erdélyi szász tudósok folyamodnak segítyért, akkor nem olyan szűkmarku a kormány. Amit a magyar tudóstól megtagadtak, azt a szász dilettáns gyűjtőknek minden nagyobb tudományos célkitűzés nélkül megadták.

Eltének harmadik és legnagyobb csalódása saját nemzete részéről érte Benkő Józsefet. 1787-ben meghívták tanárnak a székelyudvarhelyi kollégium theologiai tanszékére. Nagy tudása hirneve biztosította számára az ifjúság rajongó szeretetét, de egyuttal feldézte tanártársai irgységét is. Minden úton, módon bosszantották, gyalázták a náluknál sokkal tehetségesebb tudóst, akit a saját vérel részéről tapasztalt meg nem érdemelt bánásmód teljesen a lelki meghasonlásba kergetett. Ettől kezdve folytonosan feléle meg eddigél mindíg magasba ivelő pályája. Két év mulva kénytelen lemondani tanszékéről, mert nagy lelki vívódását gyakran a bor mámorába fojtotta s emiatt újra bevádolták. 1793-ig ajtai házában huzza meg magát, majd elfogadja a köpeci gyülekezet papi meghívását. Közben folyton dolgozik, előkészíti kiadásra az erdélyi történelmi forrásait, valami 8—10 művet, melyek ha megjelentek volna, egy félszázaddal előbb megkezdődött volna az erdélyi történet-tudomány modern művelése. Gyűjteménye két értékesebb munkáját, a Bojti V. Gáspár és Mikó Ferenc történeti műveit el is küldötte a nyomdába, de a Szebenben alakult magyar Tudós Társaság titkára, Aranka György féltékenységből megakadályozta azok kinyomtatását. Így a Benkő gyűjteménye nem láthatott napvilágot, mert később sem nyomtatták ki. Az enyedi kollegiumba került s ott az 1849-es rombolások idején elpusztult.

Ennyi szerencsétlenség megtörtént s felőrölte Benkő életét is. 1799-ben nyugdíjba vonult, de későbbi élete minden egyéb volt, csak nem nyugalom. Szabálytalan esketések miatt megfosztották papi jellegetől, nyugdíjától, sőt 1813-ban börtönbüntetésre ítélték, de a halál irgalmasabb volt, 1814-ben megváltotta földi szenvedéseitől.

A kolozsvári református Nőszövetség folyó évi június hó 10-én tartotta meg a védnöksége és irányítása alatt álló Benedek Elek Napközi Otthona, valamint az Aggmenháza felavatási ünnepélyét, ez intézményekhez méltó ünnepi keretek között. Ugy a Napközi Otthon, mint az Aggmenház már régebbi idő óta folytatja áldásos működését. Előbbiben naponként 35—40 gyermek részesül szeretetteljes gondozásban, míg az Aggmenházban ezidőszertől 11 családtalan hittestvérünk talál megértő, meleg otthonra. Mindkét intézményt a Nőszövetség tagjai irányítják, a diakonissza testvéreink segítése mellett.

Budapest 1,006.184 lakosából anyanyelv szerint magyar 948.950, német 38.460, tót 7764, horvát 1213, cseh-morva 1238, lengyel 3028. Felekezet szerint csoportosítva rom. kath. 611.220, gör. kath. 10.577, gör. kel. 4088, evang. 49.984, református 121.802, unit. 2511, izraelita 204.371.

A 121.802 református közül magyar 120.747, német 700, tót 60, román 18, cseh-morva 20, francia 80, angol 82, orosz 22, holland 24 és kínai 1. (Budapesten az egyetlen kínai, aki magát Krisztus követőjének vallotta — református.)

Az amerikai rekordörület az utóbbi időben átharapódzott vallási térre is. Az Illinois állambeli Zion lelkes felolvasta az egész bibliát hitközsége előtt. Ehez a teljesítményhez 69 órára és 19 percre volt szüksége. Ezt az olvasási rekordot nemsokára megdöntötte egy másik amerikai város lelkesze, aki az egész bibliát 54 óra 52 perc alatt olvasta fel. A világrekordot ezen a téren azonban Cither Williami baltimorei lelkesze tartja, aki hivei előtt a bibliát 52 óra 25 perc alatt olvasta fel.

Kálvin és a profán művészetek.

Kálvin és a zene. Kálvin és a tánc.

(Részlet Nagy József: „Kálvin és a művészetek“ c. homiletikai, sajtó alatt lévő tanulmányából.)

...nincs igaza Douennek, amikor ezeket írja Kálvinról: A genfi pápa, a száraz, merevszemű, késhegyig logikus és intellektuálista Kálvin híjával van annak az érzelmi melegségnek, mely annyira rokonszenvéssé teszi előtünk Luthert. Kálvin antiliberális, művészetellenes és a keresztyénellenes dogmatizmusnak típusa,¹ mert Kálvin így gondolkozik a zenéről: „Habár a citerának és más hasonló hangszernek föltalálása inkább az öröme és a kéjnek a szolgálatában áll, mint a szükségeseknek, mégsem kell nekünk ezeket elhamarkodva teljesen fölöslegessé tennünk és azoknak felfognunk, annál kevésbbé érdemlik meg önmagukban kárhoztatásunkat. Kárhoztatandó ugyan az élvezet, ha nincs az Isten félelmére és a társadalom közös érdekeire alapozva, de a zenének épen az a feladata, hogy a kegyelet szolgálatába álljon és az emberek segítségére tudjon lenni. Álljon tehát távol tőle a bűnös csábítás, ne töltse ki lényegét csupán az üres, semmitmondó élvezetnyújtás, amely az embereket nemesebb foglalkozásaiktól elvonva, üres hiúságra vezeti.“²

Kálvin tehát nem emel kifogást a zene nyújtotta művészi élvezet ellen, valamint azon öröm és megnyugtatás ellen sem tiltakozik, melyet a zene sok emberre gyakorolni képes. Csak a zenének rosszra való felhasználása ellen tiltakozott, mert tudta, hogy ez sok mindenféle kicsapongásra adhat alkalmat. A már idézett Zsoltároskönyv „Epistre au Lecteur“-ban írja: „Azon dolgok között, melyek alkalmasak arra, hogy az embert felüldítsék, gyönyörködtessék a zene az első és egyike a legfontosabbaknak: el kell ismernünk, hogy a zene Istennek erre a célra rendelt ajándéka. Ezért annál inkább vigyáznunk kell, hogy ne éljünk vissza vele, nehogy megfertőzzük, vagy beszennyezzük s ítéletünkre fordítsuk azt, ami eddig gyönyörűségünkre, nyereségünkre volt Isten által rendezve. Ha csak ez az egyetlenegy indok vezetne is, meg kell hogy gondolkoztasson, hogy a zene használatában mértékletesek legyünk s becsületességet (erkölcsösséget) szolgáljunk vele s ne váljék eszközévé se paráznaságnak s ne legyen előmozdítója (belehajszolója) semmiféle bujálkodásnak, mert alig van a világon valami, ami annyira ide-oda tudná ingatni az embereket, befolyásolni lelkületüket, erkölcsi érzéseiket, mint a zene, amint ezt Platon is bölcsen kifejezte. És valóban, mi is tapasztaljuk, hogy valamegyes titkos és szinte megérthetetlen ereje van a zenének, amivel a szíveket meg tudja indí-

tani, a jó vagy a rossz irányába.“¹ Azon kilengések közé, melyekre a zene csábíthat, Kálvin mindenekelőtt a táncot sorolta. Jób könyve 21. részéhez írott prédikációjában olvassuk: „Magát a zenét tulajdonképen nem lehet elítélnünk. Mivel azonban a világ majdnem mindig visszaél vele, annál inkább vigyáznunk kell magunkra. Milyen szörnyű énekek hangzanak ma is el! Tele vannak ocsmányságokkal. S ezekhez csatlakozik még a tánc, hogy a rossz betetőződjék! A táncok magukban, ahogy visszaélnak ma velük, nem egyebek közönséges kerítésnél.“² Kálvin szemében a tánc a legdurvább érzékiség kifejeződése volt. Nem is lehet csudálkoznunk ezen, különösen ha elolvassuk azt a tudósítást, amit Kálvin kora táncáról Daneu ír a „Traité des danses“ című munkájában: „A táncolók egymáshoz közeledve egymáshoz simulnak, megölelik, megcsókolják egymást... a forgások alatt közönséges fogással szöktetik és emelik magasra; a nőket és így magasra tartva táncolnak velük...“³ Megértjük Kálvint, ha ezekkel az erkölcstelen táncokkal szigoruan szembehelyezi azokat, melyeket a zsidók táncoltak ünnepeik alkalmával. Erre vonatkozólag olvassuk el a Sámuel I. könyve 18. részéhez írott sorait: „Nem voltak azok a táncok kacérak, közönségesek, mint a mai táncok. Ugráltak és táncoltak a zsidók is örömmükben, betelvé szívük a kapott jótéteményekért Isten dicsőségének magasztalásával... Akad-e ma valaki, aki azt merné állítani, hogy azok a táncok, amiket ma táncolnak, hasonlítanak ezekhez? Sőt bizonyos az, hogy a mai táncok csak a bujaságnak és szemérmertlenségnek útját egyengetik. Mert ha nem is mindig a tánc következtében bujálkodnak a táncolók, mégis alkalmat ad a tánc minden szennyes érzületre és azok a helyek, ahol ezeket a táncokat rendezik, legtöbbször kimondott bordélyházak.“⁴ És még ha a tánc olyan ártatlannak tünne is, mindenképen rejt magában az emberre veszedelmeket. Mózes V. könyve VII. r. 22—26. verseihez írja: „Van úgy az ember életében, hogy átadja magát valaminek, ami első pillanatra nem tűnik fel bűnnek s nem is veszi észre, hogy a kicsiből nagy, a rosszból még rosszabb lett, amig csak a mélységbe nem zuhan: első pillanatra észre sem lehet venni, hogy a tánc lehet a paráznaság csalátke, hogy tulajdonképen romlásba vivő kerítés és jó erkölcsök lerombolója.“ (Op. 26, 579.)

Fentiekből látszik, hogy Kálvin felfogását a

¹ Op. VI. 169, 170.

² Op. 34. 227, 228.

³ Doumergue, III. k. 434.

⁴ Op. 30, 260.

¹ Doumergue: I. m. 13. old.

² Op. 23. p. 100.

„világi zenét“ illetőleg befolyásolta mindaz, amit a zene következményeként látott korában. Egészen világos e pár soros fejtegetésünkben is az, hogy Kálvin a zenét *nem önmagáért* állította szigorú kritika alá, hanem azokért a visszaélé-

sekért, amiket vele elkövettek Kálvin korában s amiket elkövetnek vele ma is. Kálvin jelen sorokban is állandó visszahatást kell keresnünk kora sokrendbeli visszaéléseivel, erkölcstelenségeivel szemben...

Városi gyülekezeteink élete.

Örömmel adunk helyet megkezdett cikksorozatunkban a dési Férfiszövetség elnökének, hogy egy gyülekezet életéből mutassa meg a városi gyülekezetek elnéptelenedésének legfőbb okait. Reméljük, hogy multkorai általánosságokban mozgó cikkünk után ez a visszhangként beküldött, előadasként is felolvasott írás még nagyobb érdeklődést vált ki városi gyülekezeteink problémái iránt.

Számadás egy városi gyülekezet elnéptelenedésének okairól.

Egyházunk minden jóérzésű tagját mélyen érdeklő sőtét gond: az egyház elnéptelenedésének kérdése.

Férfiszövetségünk foglalkozott a mult év elején híveink számbavételével. Az összeírást az akkori főtitkár az 1927-ben a tanítók által teljesített összeírás adatainak javítására és kiegészítésére végezte. 1927-ben ugyanis az összeírást nem fejezték be, 28 ucca kimaradt, tehát Dés egy negyed részének református hívei nem szerepeltek az akkori kimutatásban. Továbbá javításra szorult a távozók, elhaltak, újonnan jöttek és újszülöttek nyújtotta új helyzetkép megállapítása. A főtitkár március elején kezdte meg az összeírást, de a nagy munkát a városról való távozása miatt nem fejezhetette be. Elmaradt a 21 körletre osztott város három körlete. 8 körletben 2043 reformátust számolt össze. A be nem járt városrészekben lakó reformátusok számát 500 és egy nehányra véve, arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a Dés város területén lakó reformátusok száma, a cichegyieket is belevéve, legfentebb 2600-ra tehető. E számok nem foglalják magukban a szombatosságok és más szektákhoz húzó, de hivatalosan még mindig reformátusként nyilvántartott egyéneket.

Ebből az a megdöbbentő tény állapítható meg, hogy illuziónk, amely szerint Dés legnépesebb egyházának tartottuk magunkat, 5000 hívővel, szertefoszlott. Az egyházvezetőség a mult nyár folyamán aztán befejezte a népszámlálást s valamivel nagyobb számot hozott ki, azonban még ez az összeírás 800 lélekre menő hiányt mutat fel a multakkal szemben. (Szabó György igazgató-tanító adatai szerint a maximális lélekszám 3000 körül mozoghat.)

Szinte elfásultan kérdezzük, hogyan lehetséges ez? Tudjuk azt, hogy számos család *repatriált*, sokan más városba *költöztek*, sokan elhaltak s háztartásuk feloszlott. De mindez nem nyújt kellő magyarázatot arra, hogy a nagy hanyatlást kellőképpen megértsük.

Némi bepillantást enged a leporlás okainak rejtélyébe a *kitérések* mérlegetése. A kitérések száma az utóbbi évben feltűnő nagyra szökött, 30-an tértek ki egyházunkból. Ezek közül 15 lett felekezeten kívüli, 4 római katolikus, 11 görög katolikus és 9 keleti. A felekezeten kívüliek nem mindenike csatlakozott a szekták valamelyikéhez. Nagyobb részét semmiféle hitbéli meggyőződés nem vezette elhatározásukban. Ő reájuk nézve még az a nagyon szerény kapcsolat is alkalmatlan volt, ami őket pókhálószerű lazassággal az ősi egyházhoz fűzte. De azért meg kell állapítani, — bármilyen lesújtó annak a tudata, hogy éppen egyházunk levált hívei szaporítják a vallás és az egyház elenségeit —, hogy ők mégis némi jelét adták az egyéni öntudatnak. Ők legalább jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy az egyháznál nyilván voltak tartva. Százan és százan vannak fajtestvéreink között, akik nem kifejezetten ellenségei egyházunknak, de közönyös lethargiában élnek, csakis önző magáncéljaik szolgálata iránt mutatnak érdeklődést, minden közügyet fölüeny kézlégységgel intéznek el. Többnyire nőtlen és családta-

lan tagjai ezek a társadalomnak, akik a családi élet nehézségeit felesleges és ennél fogva kerülendő tehernek tekintik. Visszavonultságukban csak akkor jönnek izgalomba, ha fellegvárak nyugalmát valami megzavarja. Ilyenkor szörnyen felháborodnak és sűrűn emlegetik a méltányosság és az altruizmus hiányát. A *gyerektelenség* kényszerlenségével való megbékülés többnyire a jövő problémáitól való elfordulást váltja ki. Igen kivételesen kedvező az az eset, mikor a faji érzés átütő ereje az egyéni önzés és kényelemszeretet béklyóját áttöri s különleges erővel bontakozik ki a jövő kérdéseiről érdeklődés. Ezt a legtöbbször megfelelő tevékenység is követi. Egészen kivételes szerencse, ha egy ilyen ki egyensúlyozott, szélesebb látókörű egyén vezető helyzetbe kerül s nem lévén lekötve a családi gondok nyomása által, teljes lendülettel mutat irányt a jövő előkészítésében.

Azok közt, akik gyülekezetek ijesztő megfigyeltetésével foglalkoztak, többen a *kisebbségi helyzet* nyomásztól légkörére vezették vissza a bomlási folyamat keletkezését és állandósulását.

olyan légkört teremtettek, amelyek az alkalmazkodásban nagy mozgékonyssággal s állhatatlansággal tájékozódó elemeket csakhamar leválasztották az Egyház testéről. De azért egész általánosságban nem csupán ebben keresendő a hanyatlás oka. A szekták felé vonzódás mellett szól, hogy az eltávolodásnak *telki okai* is vannak. Ezek kutatása minden jóérzésű reformátusnak elsődendő feladatává kell válnia. Ha a további okokat kutatjuk, bizonyos megalkuvással kell ezt a törekvésünket végrehajtanunk. Be kell ismernünk nemcsak egyéni, de *faji gyengeségeinket* is, amelyek bőségesen rászolgáltak a hanyatlás elősegítésére. A hanyatlás és fogyatkozás bizonyos jelei nem tagadhatók ottan sem, ahol az állam támogatása nem marad el. A reformátusok mult évi születési gyarapodása Magyarországon 7% volt, tehát az országos átlagon alul maradt, míg a katolikusoké 10%-ot tett ki, tehát több volt, mint az országos átlag (8%). Mondhatná valaki, hogy a reformátusok ottan is kisebbségi helyzetben élnek, hiszen összes létszámuk nem éri el a 2 milliót 8 millió lakosból (református 1,813.000, összes protestáns 2 millió 350 ezer). Kétségtelen, hogy a nagy katolikus-többségű és sok vonatkozásban ilyen jellegű országban a katolikusok sok tekintetben fokozottabb támogatásban részesülnek, aminek hatása leginkább a szerzetes rendek megszaporodása által is megállapítható. Ha ez lenne az oka a reformátusok szaporodási csökkenésének, úgy annak az ország minden részében be kellett volna következnie. Ez azonban nem úgy van. Egyes vidékeken, mint Hódmezővásárhelyen, az országos átlag felé emelkedett a szaporodás. Mi lehet ennek a nagy különbségnek az oka? A legfeltűnőbb a visszaesés a Dunántúlon, ahol egyes községekben, főleg a dunamenti, ormánsági és mecsekvidéki területen a református magyarság az utóbbi 30 év alatt majdnem a felére csökkent. Lukácsy Imre, diósvizslói református lelkész, az ormánsági magyarság kiténő ismerője s a szomorú apadás okainak egyik kiváló kutatója, megállapítja, hogyha idegen elemek bevándorlása a fogyást nem pótolná, egész vidékek pusztultak volna már ki Baranyában. Az elnéptelenedés réme már több évtizede foglalkoztatja az egyházat, társadalmat és az államot. Az okot az egykeben vélték feltalálni. Az egyke forrása, Ádám Imre ref. lelkész megállapításai szerint nagyjában a következő okokra vezethető vissza: „Ha a lakosság terjeszkedni tudna valamerre, a szaporaság megint

helyreállana. De községünk három nagy hatalmasság közé szorult. Délen, alig 350 ölnyire templomunktól, kezdődik a Frigyes-féle hercegi uradalom, alig 700 ölnyire a templomtól északra a pécsi püspök 1000 holdas pusztája terjeszkedik, keleten pedig a Duna vet határt községünknek. Hol találjunk földet, merre terjeszkedünk? Bizony, a főhercegi uradalom többre becsül egy szarvast, mintsem hogy haszonbérbe is adna egy szelvény földet...“

Ez az állapot uralkodik a Dunántul igen sok részén s innen ered a néppusztító egyke leküzdhetetlen ragálya.

...„Nagy szerepet játszik másodsorban a tulságba vitt fényűzés — tépelődik tovább Ádám tiszteletes ur. Egy 12 holdas gazda lánya férjhezmenvén, 600 pengős esküvőruha volt a menyasszonyon. A lakodalom, a ruhán kívül, 1400 pengőbe került...“

A református családokról egy dunántuli szolgabíró a következő képet adja: „A néptelenedés főoka a nép tulhajtolt önértésében, helyesebben büszkeségében keresendő. Görcsösen ragaszkodnak a földhöz s ezzel a vagyoni függetlenséghez. Iparra, kereskedelemre gyermekeiket nem adják, mert azt magukra szegyennek tartják. Gyermekeik jövőjét csak a földbirtok egyben-tartásában találják fel s ezért terjedt el az egykerendszer. Birtokot szerezni ezen a vidéken (szintén Baranya), ahol csak hitbizományi birtokok vannak, nem lehet s minthogy az örökségképen rászállott birtokot megosztani nem akarja, ragaszkodik az egykéhez. Hogy birtoka megosztassék, vagy gyermekeit más pályára adja, nem lehet, nehogy gyermekük szegény legyen.“

Méltán kérdezheti valaki, hogy e kérdés hogyan kerül a dési gyülekezet kérdéseit tárgyaló cikkbe? Elég gondunk van nekünk magunknak is s így talán alkalmasabb időpontot választhatnánk távollakó hittestvéreink lassu elvérése felett töprengeni. Szerintem nem így kell beállítani a kérdést. Azért kellett rámutatnom dunántuli testvéreink elsenyvedésére, hogy egészen más életfölkételek közt élőknek a mienkkel hasonlatos hanyatlását ábrázoljam. Mert, ha különböző életfölkételek közt él ugyanaz a faj ugyanazokat a sorvadási tüneteket mutatja, úgy arra kell gondolnunk, hogy a faj önmagában hordja a pusztító kór csiráját. A birtokviszonyokon nincsen módunkban változtatni. Tehát az elnéptelenedésnek az a része, amelyik az aránytalan birtokmegosztás következménye, ezáltal nem tartozik reánk. Ami azonban a fokozott igényességet s bizonyos mesterségek lebecsülését illeti, erről már érdemes tárgyalni nálunk is.

Néhány éve sürgősen hívtak nehéz beteghez. Mire odaértem, a beteg már kiszenvedett. Szívszélhűdés vitte el a javorkabeli munkás családapát. A háznál annyi pénz sem volt, hogy az utánam küldött kocsit kifizethessék. A hírtelenében odahívott másik orvos figyelmeztelt arra, figyelje meg, hogy a beköszönött nyomor dacára, milyen temetést fog rendezni a család. Két nap múlva összehalálkoztam a temetési menettel. Egyetek, zászlókkal és zenekarral vonultak fel s értesülésem szerint a temetés 15 ezer leibe került. Emiatt aztán a házacsát el kellett adni s az özvegy 4 gyerekekkel az uccára került. Egy másik esetben szegény kis hivatalnok özvegye férjének 60 ezer lejes kriptát építtetett. Egész megtakarított vagyonkaja ráment a kriptára s a részleteket szerény nyugdíjából még ma is fizeti.

Mindezek a szegény emberek nem a fényűzés, a hiúság és a rosszul értelmezett kegyelet áldozatai?

Szegények vagyunk, az kétségtelen. Sok mindenre nem telik, amiből az életet szebbé, változatosabbá, érdekesebbé tehetnők. A gyermeknevelés néha leküzdhetetlen akadályokba ütközik s igen sokszor félbe is marad. Legtöbbször a magasabb szakképzésig el sem jutnak. Iskoláink, Egyházunk szükségleteire vonatkozóan nagyon kevés fillért vagyunk hajlandók adni, azt is nagy panaszok mellett tesszük. Csodálatosképpen a gyászszertek megrendítő hatása alatt, mintha megszorodnának az anyagi források, rendszerint túlméretezzük a költségeket.

Vegyünk figyelembe azt, hogy az igények minden

irányban való megnövekedése apasztja a házasságok számát s házasság esetén korlátozza a gyermekáldást. Ezzel nem azt akarom mondani, mintha a mindinkább ritkábbá váló házasságok további apadásának csakis ez lenne az oka. A fiatalok elhelyezkedésének nehézségei sokkal inkább ismertek, mintsem e kérdéssel ez alkalommal foglalkoznom kellene.

Mindezek tekintetbe vételével lássuk, hogy a mai válságos helyzetben tehetünk-e valamit az állapotok javítására? Egészen rövidre fogva feladatainkat, két irányban működhetünk. Az egyik feladat a társadalmi életnek a régi kálvini értelemben való megújítása: egyszerűbbé, nemesebbé és tisztábbá tétele. A másik feladat: minden személyes érintkezési alkalmat felhasználni arra, hogy a közönyöskökhöz hozzáférközzünk s azokat ügyünknek megnyerjük. Ha minden jóérzésű, öntudatos református egy év alatt csak egyetlen lelket képes az ügynek megnyerni, a sok apró homokszem-ből és kövecskéből megint ki fog épülni Egyházunk omladozásnak indult ősi épülete. Útított az utolsó óra a munka megkezdéséhez, ne késlekedjünk! Adja Isten, hogy az épület megint régi fényében és épségében fogadjon be az utánunk jövő, megszorodott új nemzedéket!

Dr. Parádi Ferenc.

Levelek a mai Svájcából.

Kedves Pataki barátom!

Közös baseli barátunknak írt leveledet, a „Kiáltó Szó“ 2. számából, melyben itthoni munkámmal kapcsolatosan egy aggodalmadat is kifejezted, épen Svájcban olvashattam. E testvéreink irántunk való nagy szeretete tette lehetővé sok áldást hozó ott tartzkodásom. Barátunk helyett, miközben kérdéseidre is válaszolok, szeretnék egy pár levélben nemcsak Téged, de sok erdélyi barátunkat meggondolkoztató dolgokat megírni.

Ne csodálkozz, ha első levelemben nem nagy problémákról, hanem egészen kicsinyesnek látszó dolgokról írok, de engem ezek nagyon meggondolkoztattak. Tudod valami csodálatos érzés tölti el az embert, amint Buchsnál átlépi a határt. A nagy tisztaság, a nagy rend, a még Magyarországhoz és Ausztriához viszonyítva is nagyon feltűnő szociális jólét, rögtön a nagy kérdést ébreszt fel: miért van ez így itt? — miért nem lehet ez nálunk is így?

Egészen egyszerű dolgokra hivatkozom. A vonatokon soha sincs zsúfoltság, mert elég kocsi van. A kocsik frissen festettek, úgy hogy még fénylenek. Az ablakok jól zárnak, nem fúj be a léghuzat. Van dohányzó és nem dohányzó szakasz. Nincs meg a személyvonatok III. osztályának az a sajtos szaga, ami nálunk oly kellemetlenné teszi az utazást. A kalauz ruhája nem zsiros, nincs piszkos ingü, rongyos ruhája utas. Nincs vonat-koldus. Egyetemi tanár és iparos ülnek egymás mellett a III. osztályban. Az autobusokon mindenki takarót is kap E takarókat, míg az autobus az utcán áll, nem lopják el. Veszekedést két hónap alatt a vonaton nem hallottam, pedig sokat utaztam. Ez idő alatt egyetlen vonatkésés nem volt, dacára a nagy havazásoknak. Egy havasi autobus két hétig egyszer nagy havazás idején két percet s ez nagy dolog volt. Nagy havas viharok idején is állandóan biztosítják a közlekedés percnyi pontosságát.

Majánem minden dologról így lehetne írni, mint a közlekedésről. A postán például a csomagokat úgy adják fel, mint a leveleket, vevény és beírás nélkül. Pár ezer leit értéket adnak így fel, mert bíznak a tisztviselőknél. Elcsodálkozik az ember, hogy a természetlen, sziklás vidékeket is miként tudják a nép javára felhasználni, mikor látja a külföldieket szállító villamosvonatokat. Egy napot voltam a munkanélküli ifjak walzenhausen telepén. Teljes ellátást, tanulást, szorakozó sportot biztosítanak a kanton polgárai munkanélküli ifjaknak. A munkanélküli Svájcban kellő ellenőrzéssel napi 5 frankot (190—200 leit) kap. Budapesten az ilyen ifjakat a Mária Terézia-téren láttam

nyerészkedő pénzjátékokat játszani. Zsufolt volt a tér. Tovább nem folytatom.

Miért van ez így? Sokan azt felelik: ott nem volt háboru, ott nincs ma gazdasági krízis. Nem a gyökérig látó feleletek. A lelkület más. Közöttük járva valósággal tapasztaljuk a szeretetnek, a szolgálatnak lelkületét. E lelkületnek finomsága nagyon meglepő nekünk, kik oly sokszor tapasztaljuk a vad lelkület önző, gögős, felelőtlen, rendetlen, romlást hozó gyümölcsét.

Nálunk is lehetne életünk külső formája s az egymás segítés olyan, mint ott, de — a lelkület — a szolgáló lelkület hiányzik. Krisztus lelke hiányzik innen.

Ami az árvák nagyigényű neveléséről irsz, nagyon elszomorított, mert leveled alapján nagy olvasó közönség teljesen hamis képet alkothat arról az árvaházról, hol a gyermekeket egészségesen, de igénytelenül és szerényen neveljük. Az árvaház költségvetését és számadásait az egyházkerületi közgyűlés által választott Elöljáróság látja el az Igazgatótanács jóváhagyásával. Ezek az urak igazán szerényen állapították meg az árvaház kiadásait gyermekeként havi 600 leiben. Az, hogy egy gyermekre az árvaház kiadásából havi 600 lel esik, nem azt jelenti, hogy ennyi a kosztja s ruhája, mert ebben benne van az intézet személyi kiadásainak, fűtésének, világításának, jókarbantartásának,

adminisztrációjának, stb. kiadásainak a gyermekekre eső része. Ha középiskoláink internátusai s konviktusai 9 hónapi időre 7200—7500 leit kérnek, akkor a mi Elöljáróságunk szerényen számít, mikor a szintje ugyanolyan koru gyermekeket havi 600 leiből azonfelül, amit azok az internátusok és konviktusok adnak még ruhával, cipővel, tanszerekkel és — a szükség miatt nagyobb felügyelő személyzettel ellátja. Múlt évi számadásunkból csak egy tételt említek meg. Személyi kiadásokra a múlt iskolai évben a 12 hónap alatt összesen 64 972 lelt adott az árvaház. Ebben benne van a négy diakonissza testvérért a Diakonissza Intézetnek járó díj, a gazdaságtal felügyelő, orvos, pénztáros, két konyhaleány, egy darabont egy évre s az árvaházi lelkész felévre járó fizetése. Mivel a személyzet a Kun kollegiumi internátusnál is szolgált, innen is egy k. b. ekkora összeget kaptak. Ilyen fizetésből a nevelő személyzet igazán szerényen élhetett, teljesen igénytelenül. Ha pedig ők így élnek, akkor az árvákért sem kell aggodni, hogy nem tudnak a nevelőkkel is sokszor szűkösen élni az életben is szűkösen élni. Eddig épen az volt a baj, hogy az árvaház oly kevésből kellett élni, hogy a gyermekek nagyon is érezték, hogy mi a szegénység. A gondviselői perselypénzek teszik lehetővé a rendes ellátást.

Baráti szeretettel köszönt:

B. D.

A németországi evangélikus egyház itéletidőket él.

Mi nagyobb csapás az Úr egyházára nézve, az oroszországi bolsevizmus, vagy a németországi hitlerizmus? Az első eltörölte az egyházat, a másik a maga emberi céljának igájába hajtja. A következő cikkek az evangélium mellett megmaradó német egyházak szenvedéseit írja le.

Aki a németországi ev. egyház legújabb fejleményeit figyelemmel kísérite, megállapíthatja, hogy a keresztyénység az „idők jelei” alatt szenved és tehetetlenül vergődik. Az állami vezérprincípiumot ugyanis az egyházra nézve is kötelezővé tették, Bevezették az „árja paragrafust” a Krisztus egyházába, melynek értelmében a nem árja leszármazású egyházi tisztviselőket, ha nem biztosítják, hogy feltétlenül a nemzeti állam és a német ev. egyház szolgálatában állanak, azonnal nyugdíjazzzák, illetve elbocsátják. A paragrafus így hangzik: „Lelkész vagy tisztviselő, aki nem árja származású nyugdíjazandó. Aki nem árja származású, arra az országos törvény előírásai érvényesek.” Az egyházi tisztviselők és egyháztagok külső erőszak folytán hallgatásra kényszerítettek. Minden igény és jogos kritika tilos s még szigorubb szabályrendeleteket helyeznek kilátásba, mik az evangéliummal ellenkeznek. Az államnak egy vezére van, az egyházra is ezt a sémát akarják alkalmazni. A vidéki püspökök felett egy „országos” püspök áll az egység jeléül, aki mint vezér az összegyűlésben minden hatalmat egyesít kezében. Pápai jogot gyakorol. A legnagyobb területet magába foglaló régi-poroszuuniós egyházat az országos egyházzal egynek veszik. Az országos püspök, mint poroszuuniós egyház püspöke, egyszerűen átruházta összes jogosultságát az országos egyházra a lelkeszminisztérium igénybevételével. Az országos egyházon belül eddig a legnagyobb vidéki egyház teljesen önálló lehetett, önálló közigazgatással, mint a többi vidéki egyház, mentes volt az összegyűlések utasításától. Jövőben a német evang. egyház szerveitől függ a vezetése. Az egyházi szenátus, a general zsinat, a főegyháztanács nem szerepelnek tovább, megbízatásait az országos egyház szerve helyettesíti. Egy külön vidéki zsinat még életben maradt, melynek tagjait a nemzeti zsinat régi poroszuuniós tagjai közül választják s az országos püspök a tagok számát 30-ra telemelheti. Különben az országos egyház és a legnagyobb vidéki egyház teljesen egy lett a törvényadásban és közigazgatásban.

Érdekes volt megfigyelni mint váltott az országos püspöknek a vidéki püspökök feletti hatalma abszolúttá.

1933 december elején megingott a német evangélikus egyház vezetőjében való bizalom. [3000 lelkész sürgette az egyházi vezetők (kiket a forradalmi „német ker. hitmozgalom” állami hatalom igénybevével állított be) kicserélését.] Az országos püspök az állami ifjúsággal (Hitler-Jugend), illetve annak vezetőjével egy szerződést kötött s az összes ifjúsági ker. egyesületeket nagylelkűen az állam rendelkezésére bocsátotta. Az önkényes lelkésért (december végén) a vidéki püspökök felelősségre vonták az országos püspököt. Katholikus újságok hozták a kritikát: Hogyan volt képes a püspök az ev. ifjúságot egy olyan ifjúsági vezető keze alá bocsátani, mint amilyen a jelenlegi Baldur (Napisten) von Schirach, akinek a Frankfurt a/M.-ban a lelkesült Hitler-ifjúság előtt tartott beszédét egész Németország hallotta. B. v. Schirach ugyanis bevallotta, hogy „ő sem nem evangélikus, sem nem katolikus, hanem Németországban hívő”. (Ehhez hasonló a Rosenberg véleménye: „Aki a barna inget magára vette, nem lehet tovább sem protestáns, sem katolikus, hanem német, egyedül német.”) Az országos püspök ilyszerű ténykedése az egyházközségekben a legnagyobb felháborodásra adott okot, a bizalom megingott. 1934 január közepén 73 theologiai tanár tiltakozik a püspök január 4-iki rendeletei ellen, mert úgy a theologia, mint a keresztyénység szempontjából tarthatatlanok (t. i. az Igét nem lehetett emberfélelem nélkül hirdetni). Ilyen előzmények után hozták a napilapok (jan. 27) hogy az egyházi vezetők az országos püspök „minden” rendszabályának alávetik magukat s a tőle óhajtott módon azokat megvalósítják s készek az egyházpolitikai oppozíció megakadályozására s az országos püspök tekintélyének megerősítésére. A Ref. Schweizer Zeitung megjegyzi, hogy a püspök tekintélye már a Szentírás tekintélyét is felülmultha s a hívek a görbebot alatt szenvednek. Februárban és március elején Poroszországban 40 lelkészt függesztettek fel (egyét elverték, egnél pedig bombát akartak elhelyezni, mert a németkeresztyének egyházpolitikai erőszakoskodásai ellen tiltakoztak.

Az elbocsátott lelkészek siralmas helyzetet nem akadályozza az Ige hirdetését, sőt Isten a hit elmélyítésére használta fel. Jóllehet a szószerkekre nem állhattak fel (többé az Igét hirdetni, de az Istenhez hív nép továbbra is hallgatni akarta elegyítetlenül az Ur Szavát s istentiszteleti alkalmakra természet bérelt. (Ez több helyen előfordult.) Az istentisztelet alatt könnyes szemek csillogtak. A kollektá egy vasárnap d. e. 200 RM-t (8000 lei)

meghaladta. (A düsseldorfi táncterem.) Az esseni lelkész, Graeber — egy privát közlés szerint — bérelt teremben osztott úrvacsorát s tartotta meg a konfirmációt. A templomban prédikáló német ker. lelkésznek alig 25—30 hallgatója volt. (A német ker.-ek eddig vezették *népmiszsiójából* nem kértünk.)

Egy szemléletesebb képadás kedvéért kivonatossan közlöm a *koblenzi zsinat* „*lelkésztestvérsége*“, egy Luther képével ellátott tudósítását. Címe: „Legnagyobb szükségből.“ Beszámol arról, hogy sok egyháztag, lelkész, laikus a „szükség“ idejét éli. Bevallja, hogy Istennek kell inkább engedni, mint az embereknek. „Mi olyan egyházi vezetés ellen küzdünk — írja —, mely Isten Szava ellen cselekszik s a Rajnai-Westfáliai egyházrendet nem veszi figyelembe, az állam vezérelvé az egyházra alkalmazza s kénye szerint lelkészeket felüggeszt s teljes hatalommal *uralkodik*.“ Ami a harmadik ország (Hitler-forradalom) felépítésének alapot jelent, az egyház számára sülyedést és megsemmisülést. Az evang. és kath. egyház közötti alapkülönbség, hogy az utóbbi csak a vezérelvvel, az előbbi ilyenről mentesen tud élni. Itt nemcsak külső igazgatási kérdéssről van szó, hanem szellemi harcról. Az egyházban csak egyiknek van joga s ez Krisztus, a mi Fejünk! Védekezünk az ellen, hogy erőszakkal ellentünk újabb törvényeket hozzanak, melyben egy püspöki hatalmaskodásról s nem a testvéri keresésről és a gyülekezet megkérdezéséről van szó. A pápai-egyházi-regiment kelt életre az ev. egyházban a törvény ellenére, mely nemcsak szépség-hiba, hanem az evang. igazság alapján való elferdítése, mely ellen védekezniük kell. Mi a személyes szükségseinkben csodálatos dolgoknak lettünk tanúi: Isten titka beszél hozzánk: Ne féljete! Készek vagyunk magunk feláldozására. Ki hitte volna, hogy azokban a lelkészekben, akiket oly fájdalmasan érintett a szószéktől, a fenséges hivatástól való eltiltás, oly sok beismerő bátorság lett volna: hivatalt és kenyeret fel-

áldozni, ha azt Isten követeli! Most tudjuk, hogy mint áll a dolog: Isten alkotja a hitvallást s Ő teremti a hitvallókat, . . . most tudjuk, mit jelent: Istennel békében lenni. A hitvallás kegyelem. Hittestvéreink! Ne tegyetek hamis tanubizonyosságot rólunk, mi nem vagyunk reakciónáriusok . . . Ezután kifejtik nemzethez, hazához való ragsszkodásukat. Az egyházközségek kérdésére (Miért szükséges a hitvallás, miért nincs béke az egyházban) az alsóbarmeni lelkész ad feleletet. Ha az orsz. püspök bibliaellenes törvényei ellen nem kellünk ki, megtagadtuk Isten iránti engedelmisségünket (pl egy keresztyén, akinek apja vagy nagyatyja zsidó volt, nem szolgálhat a ker. gyülekezetekben). Senki sem kérdezheti Istentől, hogy miért épp a zsidókon keresztyénül adta az Írást nekünk. A gyülekezetnek tudnia kell, hogy mi az igazság mellett teszünk bizonyosságot, még ha megbüntettek is. Azért nincs béke, mert nem hirdethetjük a reformátorokon keresztyén nyert kincset: egyedül az Igét! Mi nem térhetünk el az Írástól. Az ev. egyházat az állam mintájára alakították át. A nép szava még mindig nem az Isten szava. Az egyházat csak egyedül Krisztus kormányozhatja. Nem az egyes személyi diktatúrája, hanem a gyülekezet az utolsó és legnagyobb felebbezési hely (Mt. 18:15) s ezenkívül az evangéliumi egyházban nem lehet vezérségi hivatal. Egész Németországban mintegy 100 lelkészt (ideiglenesen, ill. véglegesen) bocsátottak el, nem azért, mintha Isten Igéje ellen szóltak volna, hanem apáik hitvallásához hűek maradtak. Ezek után nem hallgathatjuk el az egyházban történeteket. Sokan nem látják, hogy evang. egyházunkat milyen veszély fenyegeti. Mi az evangélium szabadságáért küzdünk a bibliaellenes tévelygésekkel szemben.“

Nem akarok most kritizálni s ezért inkább kivonatossan adtam a Németországban is olvasható dolgokat.

Maria-Laach, 1934 ápr. hó.

Czirják János.

Táltoskirály.

— Makkai Sándor új könyve. —

Csak így említem: Makkai Sándor „új könyve“, mert nem tudok megnyugodni abban, hogy minden bevezetés nélkül egyszerűen csak „regény“ nek nevezem. Ma ugyanis a regényírás technikája annyira kifejezett, hogy annak elsajátítása már általános szellemi emberre nézve, aki valamennyire tud bánni a tollal, nem nagy feladat. Ennek a helyzetnek a következménye az a bő termés, amely a könyvesboltokból csak úgy hull az öltünkbe, de ennek az eredménye az is, hogy ma a regény meglehetősen hitelvesztetté vált. A Táltoskirály valami egészen más és mélyebb értelemben vett „regény“, mint a szórakoztató, a képzeletet és az ösztönöket ingerlő regények. Regény a Táltoskirály, de kemény-zsigmondí jelentésében már az ő regényeit is túlszárnyaló, tisztultabb és teljesebb értelemben.

A regény meséje Erdélyben kezdődik és tekintélyes részében itt is játszódik le, de a Dunántúl folytatódik és fejeződik be. IV. Béla, még atyja idejében, mint kis király Gyulafelhérvárt trónról, szervezi Erdélyországot, készül azokra a súlyos feladatokra, amelyeket a történet és saját sorsa elébe szabtak. Ő a „táltoskirály“, aki komor és magábamélyedt tekintettel, nehéz súllyal testén és lelken hordozza eljövendő nagy tragédiák terhét. A regény erdélyi része a mélyebb, a melegebb és misztikusabb, képzeletet és intuíciót megragadóbb. Bár messze múltban játszódik, mégis jelenvaló, szinte benne élünk eseményeiben és személyeiben. Még a dunántúli részt is ennek a földnek levegője tölti be. Magukkal viszik a bozontos lovas, ostoros székelyek, akik ott a betörő osztrák herceget kiverik. A székelyekről szóló epizódok csak kicsiny foltok ebben a második részben, mégis, mint a viruló pipacsok a mezőket, úgy töltik be színnel, élettel ezt az egyhangubb, szürkébb, idegenebb világot.

Vajon mi teszi ezt a regényt annyira megragadó-

erejűvé, olyan közelállóvá, hogy egyenesen belső rokonságban érezzük magunkat a benne zajló eseményekkel és közközö személyekkel? Az a *forró misztikus közönség, amelyet lélesít a személyek és a sajátos történelmi légkör, az uralkodó osztályok és a nép, a nép és a föld között. Együtt egy forró ölelésben dobog a király és a katonái, vezérel és népei szíve.* Erdők, mezők, folyók, völgyek, hegy-hátak egyek azokkal, akik hol mint katonák, hol mint üldözöttek, hol mint győzők, hol pedig mint levertek azokon tova kigyóznak. Mintha ebből a véres, tragikus földből bújtak volna ki, annyira egymásra nézve vannak és egymásra nézve élnek.

Böhm Károly a művészt „aktív filozófusnak“ nevezte, jelezvén ezzel, hogy nemcsak szemléli a világot, de aktív cselekvéssel alkotja is. Makkai Sándornak sikerült a művészi alkotás útján és eszközeivel megalkotni azt a mi sajátos világunkat, amelyben gyökerezik létünk, jelenünk és jövőnk. És betölti ezt a világot eleven, élő, ható, mozgalmas és cselekvő élettel, amely olyan erővel lüktet, lendül, hogy minket is magával ragad, annyira, hogy már nemcsak szemléltünk, hanem egy életár közösségében cselekvőleg együtt élünk. Makkai Sándor ebben a művében valóban művész az „aktív filozófus“ magas értelmében.

Ezek után — úgy vélem — már nem kell külön ajánlanunk ezt a könyvet, ajánlja az önmagát!

Tavaszy Sándor.

KERESZTYÉN KRITIKA

Alkoholfogyasztás a Zsilvölgyében.

Ha számokkal próbálunk egy képet alkotni a zsilvölgyi társadalom nyomoráról, vizsgáljuk meg egy pillantással az elfogyasztott alkohol évi értékét és mennyiségét. Sajnos, nem tudtam egy új statisztikát szereztetni és így csak az 1928. évben fogyasztott alkohol évi értékéről számolhatok be. A zsilvölgyében 1928 évben az alkoholfogyasztás értéke ötvennyolc és fél millió leit tett ki. Ma is a munkásság számarányának megfelelően, az alkoholfogyasztás nehéz értéke milliókat tesz ki. Lupénynek a múlt évi alkoholfogyasztása megrendelésben k. b. 50 vagon bort, 35 vagon pálinkát és 25 vagon sört tehetett ki. Ezek a hozzávetőleges számok is elegendők arra, hogy az itteni átlomkórság egy fizikai okára rámutathassunk.

Az alkoholnak ilyen nagyfokú fogyasztása az itteni emberekben csodálatos módon kiűli az étellel szemben való felelősséget. Az átlomkóros ember képtelen a bűnnel szembeni küzdelemre.

Nap-nap után látni kell az apátlan és anyátlan gyermekek koldus csapatát, vagy hallani kell azokat a brutális tetteket, melyeknek mint szennzációnak, legfeljebb csak a napilapok örvendhetnek. Nemrég egy utcai köszörüst figyeltem meg, ki mélyen a köszörü fölé hajolva dolgozott. Erről az emberről hallottam, hogy édes gyermekét ötszáz leiert adta el egy barátjának, csak hogy italt szerezhesen magának.

Az ijesztő adatok láttán fel kell tennünk a kérdést: ki felelős mindezzért és kinek kellene itt egy nagyon reális harcot megindítani? Az egyházaknak mindenestre és a szervezett állami társadalomnak szintén. Sem az államnak, sem a munkaadóknak nem érdekük ez a hallatlan nagyságu alkoholfogyasztás, ami tisztán nemzetgazdasági szempontból nézve is óriási emberanyag veszteséget jelent. Igaz, hogy ma a legolcsóbb anyag az ember, nem érdemes spórolni vele, mert bőven jelentkeznek új munkások a kidőlték helyébe. A keresztyén egyházak részéről nem elegendő az egyes alkoholisták egyéni figyelmeztetése, noha az elengedhetetlen, itt közös nyomorúságról és felelős tényezők bűnös nemtörődömségéről is szó van. Ha az a munkás megfelelő kényelmes, tiszta lakásban lakna, ha felébredne benne a magasabb emberi élet igénye, ha nem fenyegetné állandóan a leéltetés izgalma, egészen bizonyosan nem nyúlna az alkohol mámorá után ilyen nagy mértékben. Népjóléti intézményekre, tiszta szórakozási alkalmakra s mindenekelőtt lelki regenerációra van itt szükség. A zsilvölgyi egyházaknak meg kell látniuk, hogy nagyon speciális feladatokat rótt ott rájuk az Isten.

Lupény.

NAGY JÁNOS.

Tibetet mindig a legelzárkózottabb missziói területeknek kellett tekinteni; mégis ennek a népe számára készült már bibliafordítás. A hajdani híres hallei Francke, Ágoston Hermann egyik leszármazottja, ki ugyanezt a nevet viseli, ismert tekintély a tibeti nyelvészet kérdéseiben. Mint a Morva Testvérek Egyháza missziójának egyik tagja 1896-ban kezdett Ladak és Kasmírban dolgozni, de 1910-ben feleségének betegsége miatt el kellett hagynia munkaterét. Az alatt az idő alatt alaposan megtanulta a tibeti klasszikus nyelvet, de több nyelvjárást is. Előtte már mások is kezdték a Bibliát tibeti nyelvre lefordítani; 1905-ben hozzálátott, hogy ezt a munkát elvégezze. Huszonöt éven át ezzel volt elfoglalva. Nemrég bekövetkezett halála előtt megjelent már a teljes újszövetség és az ószövetség nagy része; a többi is megvan kéziratban. Számos tudományos könyvet irt Tibetről; a legjobban ismertek: Nyugoti Tibet régiségei és Ladakh krónikái.

Pályaválasztási Tanácsadó és Főiskolási Tájékoztató

cim alatt a Székelyek Kolozsvári Társaságának Főiskolási Szakosztálya a kolozsvári magyar főiskolási testületek kiküldött szerkesztő-bizottsága által 120 oldalas füzetet adott ki, amely a pályaválasztás és a főiskolai tanulmányozás minden részletkérdését nagy gonddal öleli fel. A különböző elhelyezkedési lehetőségek lelkiismeretes és felelősségteljes körültekintéssel vannak a mai ifjú előtt feltárva. A kiadó társaság, valamint a szerkesztő-bizottság valóban nagy és érdemes munkát végeztek. Olyat, amellyel minden ifjú ember hátláját megérdemlik. Csak az a fájdalmas dolog, hogy az ilyen vállalkozásokra miért nem gondolnak az egyházak, vagy azok a történeti intézményeink, amelyeknek elsősorban kellene szívükön hordani a jövő magyar ifjúság életét?

H I R E I N K

Magyarországon baranyamegyei Hidas községben végtelenül fájdalmas aktus folyt le folyó évi május hó 27-én. Bezárták az „egyke” miatt kipusztult magyar falu református templomát és május 27-én tartották meg benne az utolsó istentiszteletet. Hidas községben a magyar reformátusság szinte az utolsó emberig kihalt, úgy, hogy az ottani magyar református templom a szó szoros értelmében gazdátlanul vált. A község lakói teljes egészében németajkúvá lettek.

A kis templomban Gombos Alfréd tartotta az utolsó prédikációt és annak a reményének adott kifejezést, hogy feltámad még egyszer ezen a tájon is a magyarság és ha Hidas községben el is fogytak a magyarok, vigasztaljon bennünket az a tudás, hogy egyre nő az imádkozó magyarok tábora. Ezután Sik Endre mórágyi lelkész kiosztotta az utolsó Úrvacsorát, végül Lombos Alfréd átadta a templom kulcsát a hidas német ifjúsági együletnek, mert a jövőben német kultúrház lesz a magyar templomból. Megható mozzanata volt az utolsó hidas református istentiszteletnek, amikor a templomi közönség a papok vezetésével kiment a temetőbe és ott Bánóczy János bucsút vett a porladó magyaroktól.

A hidas református templomot nemcsak Hidas községben hanem Kecskeméten is elparentálták az Országos Bethlen Gábor Szövetség május 26-iki esti ünnepén, ahol Szabó Imre esperes megrázó beszédet mondott a családi élet válságának okairól és a hidas magyarság kipusztulásáról. Hangsúlyozta, hogy a nemzet romlása a családi élet meggyengülésén és bomlásán kezdődik. A modern termelési és gazdasági rend családellenes s ezzel együtt vallásellenes irányt vett fel. A munkanélküliség egyenesen családirtó és bomlasztó erő. A férfit a gépkultúra kiszorítja a világba, ugyanakkor otthontalan lényvé tette az asszonyt.

A május 27-iki vasárnapot az egész magyar nemzet nagy gyászünnepének mondta Szabó esperes, mert a baranyamegyei kisközségben, Hidason utójára szólalt meg a magyar templomban az Isten igéje és a zsoltdár, mert elfogyott belőle a magyarság és helyébe betelepített egy más fajta. „Innen sikoltom el — fejezte be beszédét Szabó Imre —, hogy nincs a köztámogatás, nincs a társadalomnak az az áldozata, amelyet meg ne érne, hogy sürgős telepítéssel még ma és nem holnapután megállítsuk ezt a mindennél döbbenetesebb hegyomlást.”

Ennek a fájdalmasan szomorú eseménynek különös epilógusa játszódott le folyó évi június 1-én éjszaka. Nyolc budapesti egyetemi ifjú elhatározta, hogy leszereli

az elhagyott templom harangját, azt Budapestre hozza és memento gyanánt a nyilvánosság előtt felállítja. Teherautón Hidasra utaztak, utközben a pécsi egyetemi hallgatók is csatlakoztak a pestiekhez. Megérkezésük után azonnal hozzáfogtak a nehéz lészerezési munkálatokhoz és reggel 7 órakor már Budapesten voltak a leszerelt haranggal. A Calvin-téren állították fel a harangot és táblát állítottak melléje ezzel a szöveggel: „Elhoztuk ezt a lélekarangot a magyarság temetőjéből, hogy itt az ország szívében legyen hirdetője a feltámadásnak.“ Most azzal a tervvel is foglalkoznak, hogy körmenetben vigyék végig a harangot Budapest utcáin.

Szászskut a moldovai csángóság között egyetlen megmaradt református gyülekezetünk. Az a hír járta róla, hogy számunkra elveszett, mert itteni hiveink katolikuskokká és románokká lettek.

De ime, most azt a hírt kapjuk, hogy Szászskut él!

Tökés Ernő örómániai esperesnek a főhatóságához intézett és a bukarestben megjelenő „Egyházi ujság“-ban is megjelent jelentéséből vesszük az alábbi részletet:

„Folyó évi április hó 11 és 12-én két napot a Putna-megyei Szászskut községben töltöttem az itteni paróchiális épület és területek biztosítása érdekében. Megvallom, hogy rég idő óta azzal a gondolattal küzdök, hogy a teljesen elnéptelenedett szászskuti paróchiális épületünket és kertünket eladjuk és a kapandó összeget valamely más népes szorványunk megszervezésére és felépítésére fordítsuk.

De kiszállásom rendjén még azt sem tudtam elérni, hogy ottani kis, alig 25 kilogrammos harangunkat elhozzam, amit már régen az önjerejéből szépen fejlődő Prahova-völgyi moreni egyházközségünknek ígértem használatra.

Az történt ugyanis, hogy a hétköznapi reggelen tartott istentiszteleten összegyűlt szomszédság, a volt kálvinisták, számszerint mintegy 40-en, arra kértek, hogy vegyük őket ismét gondozás alá, mert látják, hogy őket csak a kálvinista hit tarthatja meg.

Hiszen ők csak úgy átmentek a katolikuskokhoz, de soha át nem tértek, ők ma is kálvinisták. A harangjukat pedig el ne vigyem, mert akkor az egész község elpusztul!

Ugy látszik, hogy a harang-elszállítási szándékomat elbeszéltek a megelőző estén meglátogatott ismerőseim, mert istentisztelet után a helyi románság hivatalos képviselői küldöttségileg kértek fel a harang visszahagyására, indokolván kérésüket azzal, hogy eddig még mindig csak a kálvinista kis harangunk szava tudta elhárítani a községtől a nehéz időt és szárazságot esetén csak erre a harangszóra ad esőt Isten!

Talán még vitába szálltam volna e babonás hitű emberekkel, ha közülük egy bibliás román ember elő nem áll, felmutatva, a nagy háboruban egy református lelkészétől kapott bibliáját s abban a vörös ceruzával aláhúzott ez az ígéret: „ha Isten velünk, kicsoda ellenünk“ felolvastván így nem szól román nyelven: nemcsak a kálvinista harang, hanem az a kálvinista hit az igazi, sőt az ő háborús tapasztalata szerint az egyetlen megtartó vallás!

Ezek után megígértem, hogy ott hagyom a kis harangot, ha ők mindnyájan megígérik, hogy közös erővel felépítik az összedőlt kálvinista imaházat, hogy a legközelebbi alkalommal már abban hirdessem nekik a kálvinista vallás megtartó erejét...

Mi történt itten? A község több mint 3 ezer lakójának nagyobb fele ma is magyar s ezeknek közel egy negyede 30—40 évvel ezelőtt kálvinista volt, akik összeszámálhatók még ma is, mert házaikon ma is ott van a kálvinista kakas.

Azt mondják azonban, hogy az ott működött utolsó lévitánk nemcsak önmagát, hanem a hiveket is teljesen elhanyagolta és ezért voltak kénytelenek „átmenni“ a katolikuskokhoz.

A község katolikus lelkésze azonban egy lengyel eredetű plébános, aki nem tud magyarul s aki még a magyarul tudó „diákjának“ sem engedi meg a magyar szolgálatot.

Az iskola 5 tanerős románnyelvű állami iskola és a község apraja-nagyja egyaránt elég jól tudnak magyarul! Igaz ugyan, hogy magyarul írni s olvasni tudót egyet sem találtam közöttük.

Magyarságukhoz különben ragaszkodnak és arra egyenesen büszkék is.

Ugy hiszem itt reánk feladatok várnak! Azért vagyok bátor azt javasolni, hogy ne adjuk fel ezt a még jövővel biztató missziói állomás, hanem legalább egy nyári missziót kíséreljünk meg egy buzgóbb theologus atyánkfia kiküldésével. Oh hány meg hány ilyen missziói állomáson várnak már évtizedek óta reánk magyar testvéreink!

A kolozsvári református egyházközség iskolaszéke folyó évi május 24-én, ezt követőleg pedig Presbiteriuma tartotta meg ülését május hó 30. napján. Az iskolaszék a tárgysorozatán szerepelt elemi iskolák adminisztrációs, valamint személyi és dologi ügyeivel foglalkozott. Határozatai közül különösen két határozata volt nagyon is helyes és időszerű. Az egyik, hogy ezután — de már a folyó tanévben is — úgy az elemi, mint a középiskolák református növendékeinek a vallásvizsgái a templomainkban fognak megtartatni és a másik, hogy a középiskolákba járó református tanulók között a vallásoktatásnak rendszerezesebbé tétele céljából — bár többre lenne szükség, de megfelelő fedezet hiányában egyelőre — csak egy új vallásstanári állás beszerzése iránt tesz a Presbiteriumhoz javaslatot. (Ezt a javaslatot a Presbiterium már el is fogadta. Szerk.)

Az iskolaszéki ülés után a Presbiterium ülése következett. 36 pontból álló tárgysorozatából kiemelkedett a mostani egyházközségnek négy önálló egyházközséggé való átalakulására, már régebben kiküldött előkészítő bizottságnak, a különválást javasoló jelentése. Még mindig voltak aggodalmaskodók, akik feltették a kolozsvári egyházközséget a szétszakadástól. De az ugynevezett „Szakadók“, élükön a jelen volt theol. tanárokkal, igyekeztek meggyőzni a kétségeskedőket és nagy szótöbbséggel mondotta ki a Presbiterium, hogy feltétlenül szükségesnek tartja egyelőre a négy önálló egyházközséggé való átalakulást és e határozat mielőbbi keresztülvitelére a Presbiterium a maga kebeléből Kovács András főgondnok elnöklete alatt egy 16 tagu bizottságot küldött ki.

Az elnöklő főgondnokot ugyanekkor a Presbiterium abból az alkalomból, hogy mandátuma lejárt, odaadó, értékes munkájáért meleg óvációban részesítette és kérte, hogy felelősségteljes állásában maradjon meg továbbra is, annál is inkább, mert ebben — a kolozsvári egyházközségre nézve mondhatjuk történelmi időkben — a szétválásnál a főgondnok nagyraértékelt, önzetlen munkásságát az Egyházközség nélkülözni nem tudná.

Mi a magunk részéről akarjuk hinni és remélni, hogy a kiküldött bizottság időt és fáradságot nem kímélő soronkívüli munkájával lehetővé teszi, hogy ez a nagy, lomha és a mai keretek között tovább már semmi körülmények között fenn nem tartható egyházközség egyelőre négy önálló egyházközséggé alakulhasson át 1935 január hó 1-ével.

Egyházunk ezen életbevágó fontos kérdésénél minden esetleges mellék tekintetek kikapcsolásával lebegjen mindannyiunk szeme előtt Budapest példája, ahol a református egyházi

élet nagylendületű, soha nem remélt megújulása és minden reménységet messze tuiszárnyalt eleven, lüktető, egészséges egyházi élet virágozott ki a részekre történt megosztás nyomán. Mig ha megmaradt volna továbbra is a régi nagy széteső keretek között, „*menthetetlenül katasztrófális helyzetbe került volna az egész budapesti egyház*“, mondta ezt a napokban is egyik legnagyobb egyházi vezére a budapesti hittestvéreinknek.

Németországban, Berlinben a harmadik birodalom jelszava után megalakult a „harmadik felekezet“ is. Az u. n. Deutsche Glaubensbewegung tagjai Scharzfelében kongresszust tartottak és elhatározták, hogy eddigi munkaközösségüket felosztják, egy új és egységes hitmozgalmat létesítenek és vezérüknek Hauer tübingeni professzort választják meg. Az új közösség tagjai esküvel bizonyítják, hogy nincs bennük zsidó vagy színesvérű, nem tartoznak semmiféle titkos szövetséghez, szabadkőműves páholyhoz és jezsuitarendhez, vagy bármelyik más vallási közösséghez. A Deutsche Glaubensbewegungnak új jelvénye is van: arany napkerék, kék alapon.

Budapesten Wolff Károly, az ottani kath. egyh. vezére annakidején feltűnésteltető felhívást intézett a protestánsokhoz a római katolikusok részéről a békés együttműködés megteremtésére. Erre a felhívásra a Ravasz László püspök főszerkesztésében megjelenő „Református Élet“-ben Muraközy Gyula „Protestánsok és római katolikusok“ címen válaszol. A válasz többek között ezeket tartalmazza:

„Wolff Károlynak a protestánsokhoz intézett felhívása olyan őszinte és komoly magyar, római katolikus lélekből zendült meg, hogy néhány udvarias szón kívül ki kell nyitnunk egészen az ablakot a protestáns és a római katolikus helyzet egész területére. Elvileg kétségtelenül magyar földön is átsuhanhatnak az együttélő felekezetek kerítésein a békességnek legalább is olyan meleg szellője, amelyet Svájcban, az Egyesült Államokban és Angliában megéreznek a lelkek. Ezért katolikus részről rossznéven is veszik, hogy a testvérien kinyújtott kezét a protestánsok nem fogadják el. A mi dogmatikai hitéletünk, kisebbségi helyzetünk kívánatosá teszi a nemzet minden tagjának összefogását. A jelszavak törött színes üvegeivel nézni a világot, vagy illúzió kendőjét teríteni a valóság ablakára, számunkra esztelen dolog. E percben nincs békesség ebben az országban. A mérhetetlen nyomorúság és sok minden arra készítet bennünket, hogy a magyar keresztény felekezetek együttélésének feltételeit megteremtsek. De amikor a római egyház magyar feje kijelenti, hogy ebben az országban „mi vagyunk a többség, tehát a nemzet mi vagyunk“, mikor a római katolikus hitoktatás a jövőndő magyarság lelkében árkokat ás, mikor a társadalmi érvényesülésnek felekezeti jelszavával a gyűlölet új lángjait lobbantják fel, nem olyan-e hivatkozó szó, mint egy fehér galamb, amelyik égő erdő fölött száll.“

A válasz azzal fejeződik be, hogy a magyar protestantizmus a saját ügyét nem félti és kész nagy magyar ügyekért áldozatot is hozni, panaszokat is megcsönésíteni. A magyar katolikus hazafias nagy társadalomnak azonban komoly törekvéseit várja arra, hogy olyan római egyházpolitika legyen a magyar földön, amely több, mint kétmillió protestáns nem tekint levegőnek és megtalálja a közös élet lehetőségeit.

Oroszországban a családi élet szétrombolása odatevett, hogy a gyermekeket vagy maguk a szülők adják oda közös állami nevelőintézetekbe, vagy elveszik erőszakkal a szülőktől, nehogy vallásosan nevelhessék fel őket. Ezek a gyermekek azután százezer száma csavarognak az országban. Hol kapusarokban alusznak, hol a jó meleg istállótrágyába fúrják bele magukat. Csak akkor esznek, ha valamit dobnak eléjük, vagy kenyérhéjat, almacsutkát találnak. Mindennap kijárnak a nagy szemétdombokhoz, hogy ott turkálva valami enni-valót találhassanak. Egyszer egy csomó gyermek a kaszárnyaudvaron elhullott lovat talált. Rozsdás bajonettel nekiestek és megették a hullát. Rettenetes betegség-

get kapott valamennyi. (Valószínűleg takonykórt.) Erre kicsalták a kommunista katonák egy nagy mezőre és gépfegyverrel lelődözték őket.

A népszaporodás problémája az egész világon szerföltött izgatja a statisztikusokat. Mennél keletebbre tekintünk, annál nagyobb, mennél nyugatabbra, annál kisebb a születések száma. Nyugateurópaiban, sőt Középeurópa országaiban is várható, hogy a népesedés előbb-utóbb megáll, sőt szaporodás helyett a lélekszám csökkenése fog bekövetkezni. A legújabb népesedési statisztika e folyamat alakulása szempontjából két döntő tényezőt vesz vizsgálat alá. Az egyik a házasságok és a gyermekáldás viszonya, a másik a születések arányszáma a lakosság számához viszonyítva. E két szempont szerint táblázatban összehasonlítja Európa 17 államát. E táblázat szerint egy-egy házaspárhoz országonként így viszonylik a gyermekáldás:

1. Románia . . .	3.84
2. Lengyelország	3.22
3. Hollandia	2.94
4. Finnország . .	2.78
5. Magyarország	2.68
6. Norvégia . . .	2.68
7. Lettország	2.42
8. Litvánia	2.42
9. Dánia . . .	2.40
10. Csehszlovákia	2.35
11. Esztország . .	2.23
12. Franciaország	2.20
13. Ausztria . . .	2.14
14. Belgium . . .	2.10
15. Svédország	2.10
16. Anglia . . .	2.07
17. Németország	1.84

Viszont az összlakossághoz arányítva 1000 lakosra az újszülöttek száma ekkép oszlik meg:

1. Románia . . .	35.9
2. Lengyelország	28.7
3. Litvánia . . .	27.0
4. Magyarország	23.0
5. Hollandia . . .	22.0
6. Csehszlovákia	21.0
7. Finnország . .	19.5
8. Lettország	19.4
9. Belgium . . .	18.1
10. Dánia . . .	18.0
11. Anglia . . .	17.9
12. Esztország . .	17.6
13. Franciaország	17.3
14. Norvégia . . .	16.0
15. Ausztria . . .	15.2
16. Németország	15.1
17. Svédország	14.5

E két táblázatból az tűnik ki, hogy a népesedés szempontjából Németország áll a legreménytelenebbül.

A zsidók és németek között folyó harc a zsidóságot szilárdabb egységbe kovácsolja és tevékenységre serkenti, amit többek között az is bizonyít, hogy november 26-án Liverpoolban a Zsidó Vallási Szövetség gyűlést tartott, melynek ez volt a tárgya: Mit tehet a zsidóság az antiszemitizmussal szemben?

A Kárpátok kellős közepében, Brezoiuban egy fűrésztelepen teljesen elhagyatottan nyomorog huszregdtli magyar család. A nagy távolság miatt, (217 km.), lelkészük, a pitești-i lelkész évente egyszer-kétszer látogathat el hozzájuk.

„Könyvtárt szeretnénk alakítani s hozzánk fordulnak. Segítsünk nekik! Egy-két jó könyvet (regényt, novellás- vagy verseskötetet, stb.) ne sajnáljunk tőlük. Révész Bálint-féle imádságos könyvre is szükségük volna. Nem az a fontos, hogy az adományok újak legyenek, hanem az, hogy jó szívet adjuk. Segítsünk most, mert még nem késő! Az adományokat a kiadóhivatal címére kérjük. Postaköltségeket fedezzük.

Az amerikai keresztény körök mozgalmat indítottak arra nézve, hogy a legközelebbi Nobel-díjat, mely nemcsak nagy összegű pénzt jelent, hanem nagy erkölcsi megbecsülést is, Mott Jánosnak, a nagy misszionáriusnak, ítéljék oda.